

Kraków, 7 marca 2018 r.

Ubezpieczenia społeczne – dlaczego są ważne?

Prof. dr hab. Gertruda Uścińska

Struktura prezentacji

- 1. Kontekst prawny (prawo międzynarodowe i polskie)**
- 2. Ubezpieczenia społeczne – definicje i zasady**
- 3. Kontekst ekonomiczny – wyzwania systemu ubezpieczeń społecznych**

PRZEPISY PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

- 1) **Międzynarodowa Organizacja Pracy**
- 2) **Rada Europy**
- 3) **Unia Europejska**

MINIMALNE STANDARDY ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

Konwencja MOP nr 102

Świadczenia w czasie bezrobocia

Świadczenia zdrowotne

Świadczenia rodzinne

Polski s.u.s.

Zasiłki chorobowe

Świadczenia macierzyńskie

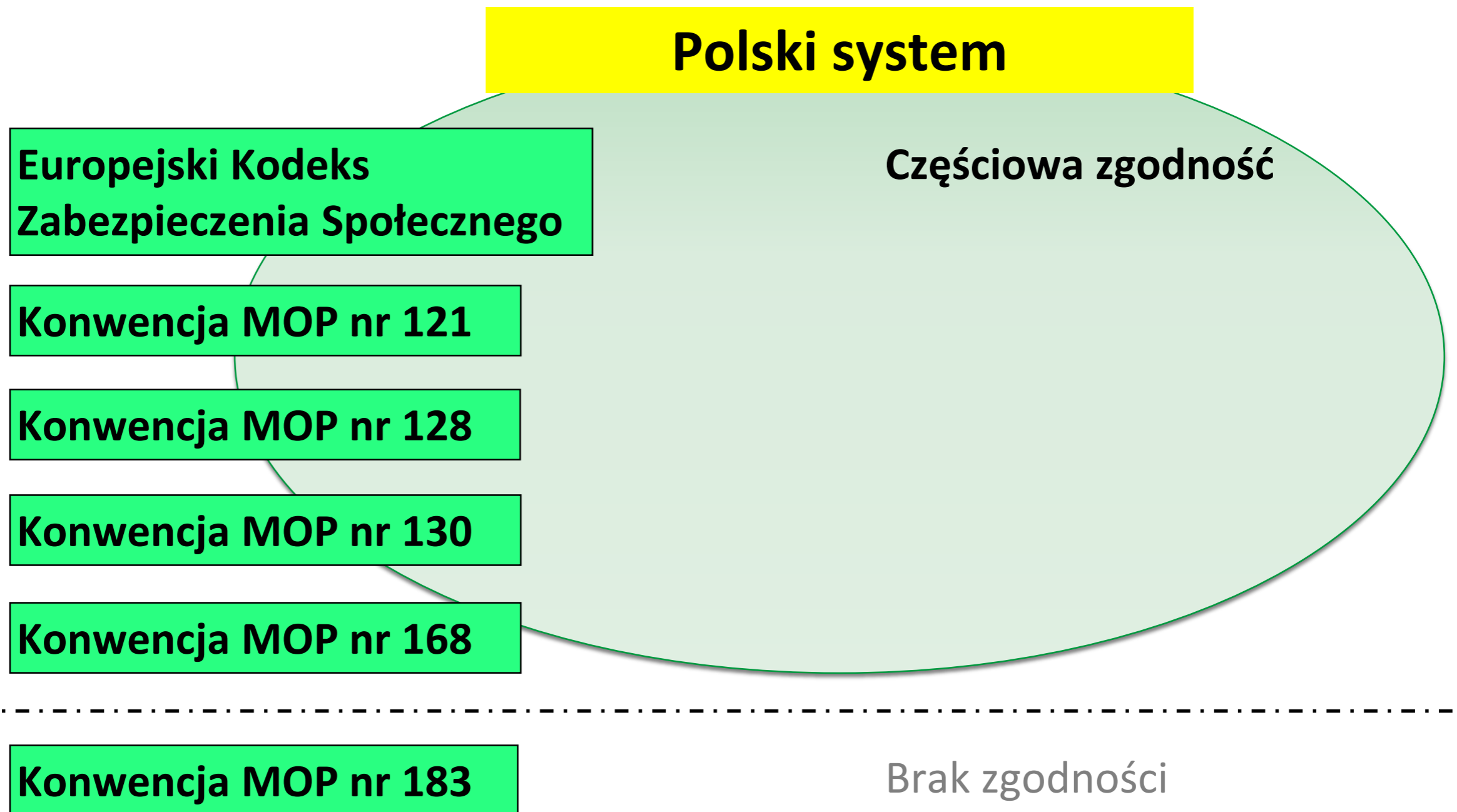
Świadczenia emerytalne

Świadczenia z tytułu
niezdolności do pracy

Świadczenia w razie śmierci żywiciela

Świadczenia z tytułu wypadków
przy pracy i chorób zawodowych

WYŻSZE STANDARDY ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

Konstytucja RP

Art. 67.

1. Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.

2. Obywatel pozostający bez pracy nie z własnej woli i nie mający innych środków utrzymania ma prawo do zabezpieczenia społecznego, którego zakres i formy określa ustawa.

Art. 68.

1. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.

Konstytucja RP

Art. 69.

Osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Art. 71.

1. Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.

2. Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa.

AKTY PRAWNE REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE SYSTEMU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

- ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych
- ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych
- ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa
- ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych
- ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych
- ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych
- art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela

Ubezpieczenia społeczne – definicja

Ubezpieczenia społeczne są zaliczane do jednej z metod zabezpieczenia społecznego.

Współcześnie systemy ubezpieczeń społecznych oparte na licznych regulacjach prawnych ustalają:

1. zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym
2. zasady opłacania składek, finansowania systemu
3. organizację systemu, udział instytucji publicznych i prywatnych
4. uprawnienia do świadczeń przysługujących w razie zajścia określonych ryzyk socjalnych (choroba, macierzyństwo, wypadek przy pracy i choroba zawodowa, starość, inwalidztwo, śmierć żywiciela rodziny, obciążenia rodzinne, bezrobocie)
5. tryb postępowania, w tym postępowanie w razie sporu

Ubezpieczenia społeczne – zasady

System zagwarantowanych prawem świadczeń o charakterze roszczeniowym.

Pokrywający potrzeby wywołane przez skutki zajścia ryzyka socjalnego i inne zrównane z nimi konsekwencje.

Zasadą jest, że ubezpieczenia są realizowane przez zobowiązane prawem do tego instytucje i finansowane przez podmioty prawem ustalone, w tym także przez same osoby uprawnione.

Ubezpieczenia społeczne – zasady c.d.

CECHY PODSTAWOWE, ZAKRES I ELEMENTY KONSTYTUTYWNE:

- przedmiot ochrony prawnej
- zakres podmiotowy, czyli osoby objęte systemem
- zakres przedmiotowy, czyli rodzaje świadczeń
- warunki nabycia prawa do świadczeń
- wysokość i zasady wymiaru świadczeń
- okres wypłaty świadczeń
- tryb postępowania, w tym postępowania w razie sporu
- ew. inne

Świadczenia – czyli zakres przedmiotowy

Świadczenia ubezpieczenia społecznego	Świadczenia pomocy społecznej	Świadczenia rodzinne	Świadczenia dla os. bezrobotnych
<ol style="list-style-type: none"> 1. Emerytura 2. Emerytura pomostowa 3. Renta z tytułu niezdolności do pracy (okresowa lub stała) 4. Renta szkoleniowa 5. Renta rodzinna 6. Renta socjalna * 7. Rehabilitacja lecznicza 8. Świadczenie przedemerytalne 9. Zasiłek chorobowy 10. Świadczenie rehabilitacyjne 11. Zasiłek wyrównawczy 12. Zasiłek macierzyński 13. Zasiłek opiekuńczy 14. Dodatek pielęgnacyjny 15. Dodatek dla sierot zupełnych 16. Zasiłek pogrzebowy 17. Jednorazowe odszkodowanie z tyt. wypadku przy pracy <p>+ świadczenia z ubezpieczenia zdrowotnego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zasiłek stały 2. Zasiłek okresowy 3. Zasiłek celowy 4. Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie 5. Pomoc pieniężna na usamodzielnienie lub kontynuowanie nauki 6. Praca socjalna 7. Poradnictwo specjalistyczne 8. Interwencja kryzysowa 9. Pomoc w postaci schronienia, posiłku, odzieży 10. Sprawianie pogrzebu 11. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze 12. Ośrodki wsparcia i DPS 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zasiłek rodzinny 2. Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka 3. Świadczenia opiekuńcze (zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy) 4. Zasiłek dla opiekuna 5. Świadczenie rodzicielskie <p>Dodatki do zasiłku rodzinnego:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. z tytułu urodzenia dziecka 2. z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego 3. z tytułu samotnego wychowywania dziecka 4. z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej 5. z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego 6. z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania 7. z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zasiłek dla bezrobotnych 2. Opłacanie składki za ubezpieczenie zdrowotnej 3. Dodatek aktywizacyjny 4. Środki na podjęcie działalności gospodarczej 5. Środki przyznawane jednorazowo na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych 6. Finansowanie ze środków Funduszu Pracy opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, zaliczki na opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne - dotyczy spółdzielni socjalnych 7. Refundacja kosztów opieki nad dzieckiem do 6 roku życia lub dzieckiem niepełnosprawnym do 18 roku życia 8. Zwrot kosztów przejazdów, zakwaterowania 9. Stypendium z tytułu podjęcia nauki, studiów dyplomowych 10. Pożyczka szkoleniowa

* świadczenie nieubezpieczeniowe

Ubezpieczenia społeczne w Polsce

Rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce

Ubezpieczenie emerytalne

Ubezpieczenia rentowe

Ubezpieczenie chorobowe

Ubezpieczenie wypadkowe

Zasady polskiego systemu ubezpieczeń społecznych

Rok	Średnia kwota emerytury („stare” i „nowe” zasady) w zł
2011	2 036,26
2012	2 059,31
2013	2 228,75
2014	2 174,63
2015	2 154,62
2016	2 167,11
2017	2 182,45 (dane wstępne)

Źródło: Departament Statystyki i Prognoz Aktuariatnych

STOPY ZASTĄPIENIA

- ❑ 2015 – 89% („stary system”), a 49% („nowy system”)
- ❑ 2030 – 54%
- ❑ 2040 – 49%
- ❑ 2050 – 39%
- ❑ 2060 – 33%

Źródło: Departament Statystyki i Prognoz Aktuarialnych

1) **uproszczenie zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym**

- uproszczenie tytułów do ubezpieczeń społecznych, zbiegów, wielopiętrowych wyjątków i wyłączeń
- uproszczenie zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne

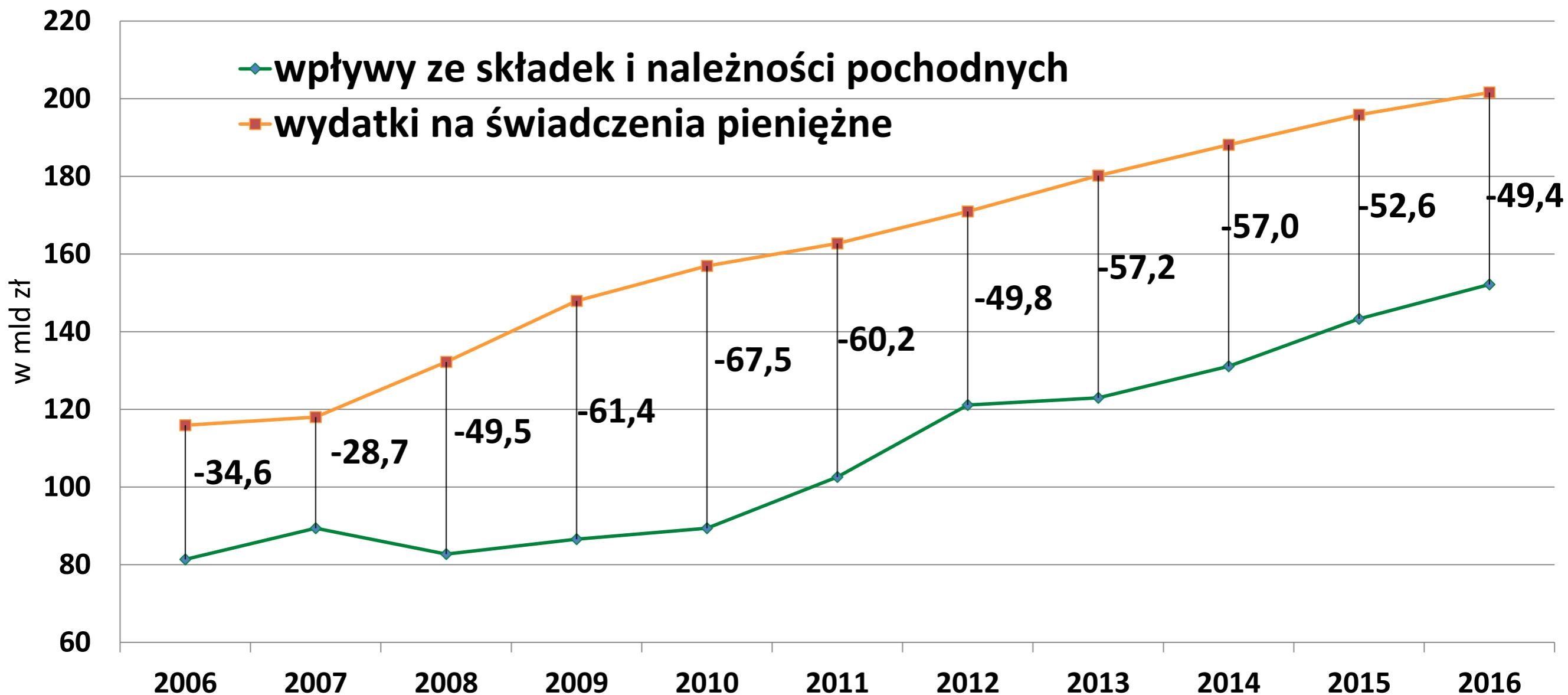
2) **ujednoczenie zasad poboru składek i podatku dochodowego**

- osoby, dla których podstawą wymiaru składek i podatku jest przychód w rozumieniu przepisów podatkowych
- osoby, dla których podstawa wymiaru składek jest oderwana od przychodu w rozumieniu przepisów podatkowych
- ograniczenie rocznej podstawy wymiaru składek do 30-krotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na dany rok kalendarzowy (341,8 tys. osób przekroczyło ten próg w 2017 r.; kwota utraconej składki wyniosła 7,7 md zł)

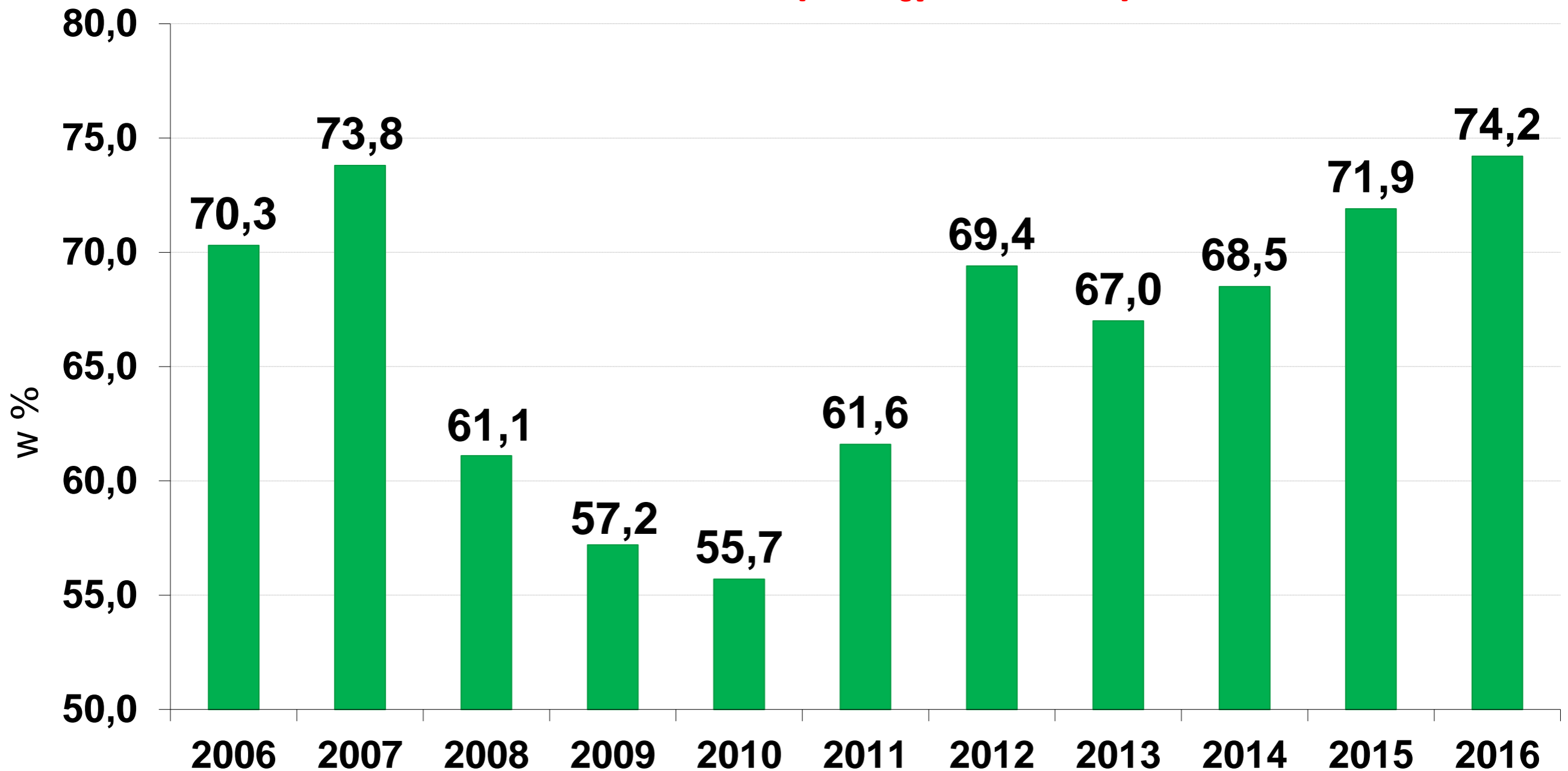
Zrównoważenie Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

WPŁYWY ZE SKŁADEK I WYDATKI FUS

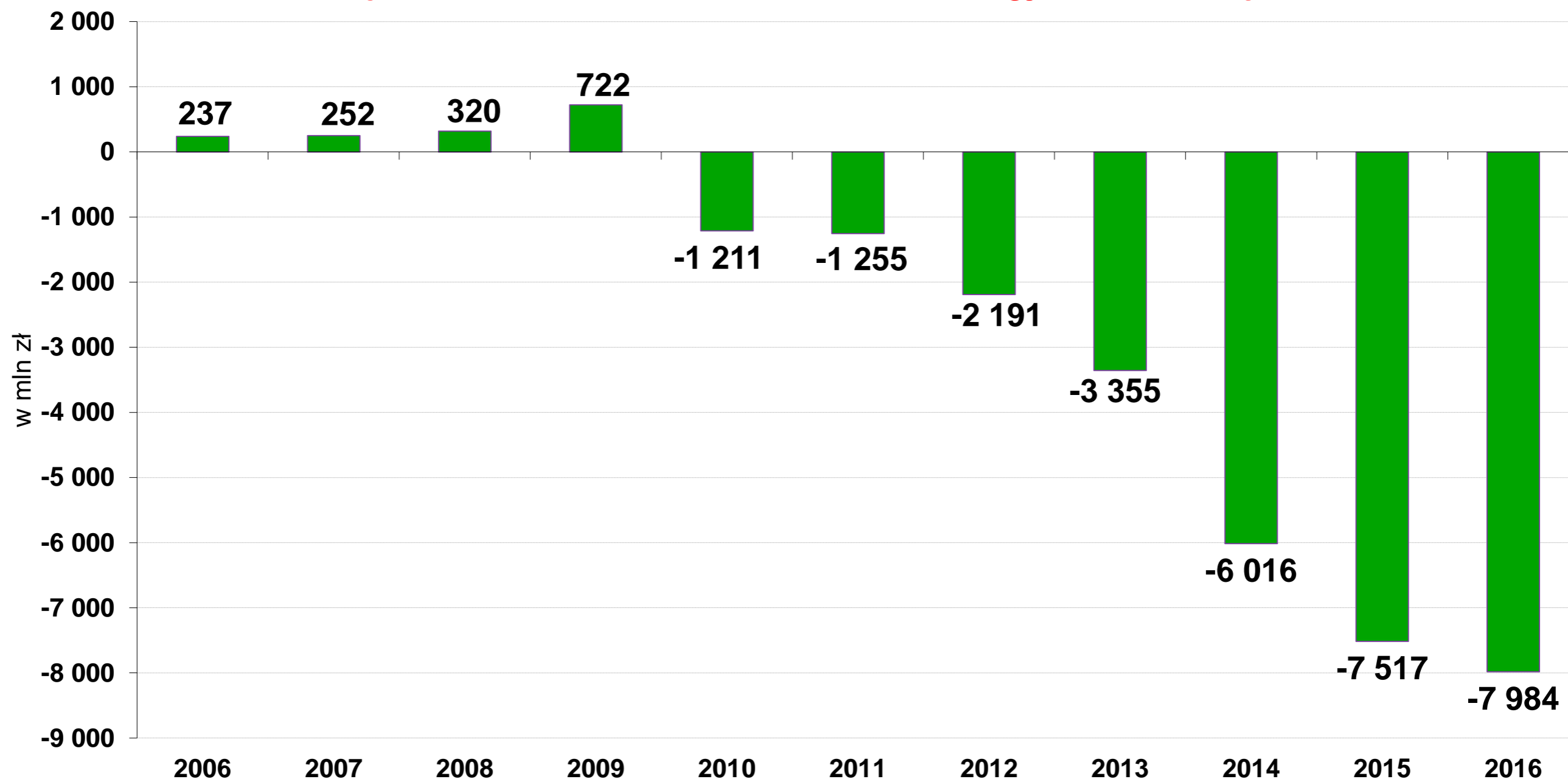
(w 2017 r. wydatki FUS na świadczenia wyniosły 209 mld zł)

Zrównoważenie Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

STOPIEŃ POKRYCIA WYDATKÓW FUS ZE SKŁADEK w %**2017 r. 78,9% (wstępne dane)**

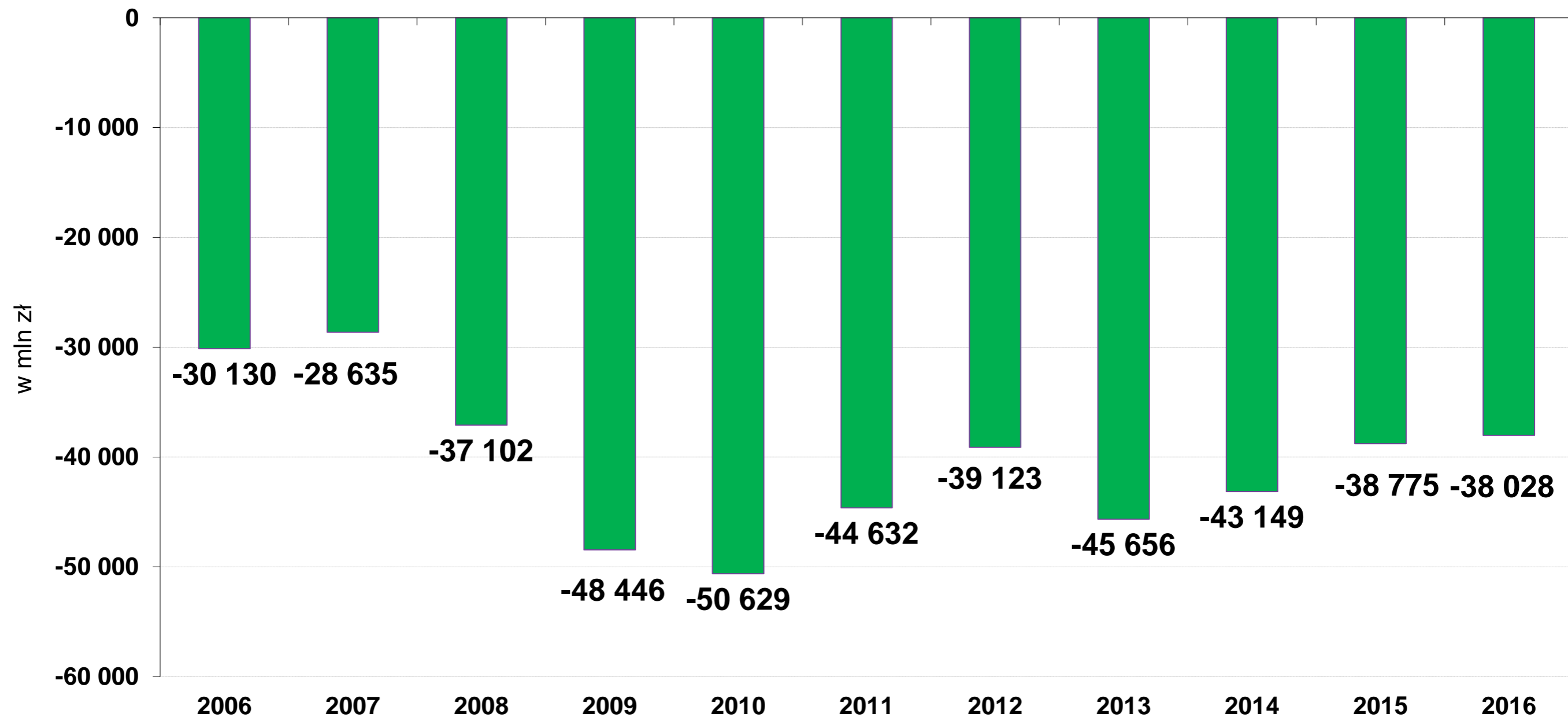
Zrównoważenie funduszu chorobowego

SALDO FUNDUSZU CHOROBOWEGO w mln zł**(w 2017 r. -8 063 mln zł; wstępne dane)**

Zrównoważenie funduszu chorobowego

- ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa
- świadczenia na podstawie ustawy
 - zasiłek chorobowy
 - świadczenie rehabilitacyjne
 - zasiłek wyrównawczy
 - zasiłek macierzyński
 - zasiłek opiekuńczy
- od 2009 r. saldo funduszu chorobowego co raz bardziej na minusie
- niesprawiedliwy podział korzyści z funduszu różnych grup ubezpieczonych
 - przypis składek na ubezpieczenie chorobowe pracowników i zleceniobiorców pokrywa wydatki na świadczenia dla tych grup w odpowiednio 67% i 62% (2016 r.)
 - w przypadku osób prowadzących działalność gospodarczą – w 20%
- potrzeba nowej ustawy chorobowej

Zrównoważenie funduszu emerytalnego

SALDO FUNDUSZU EMERYTALNEGO w mln zł**(w 2017 r. -37 412 mln zł; wstępne dane)**

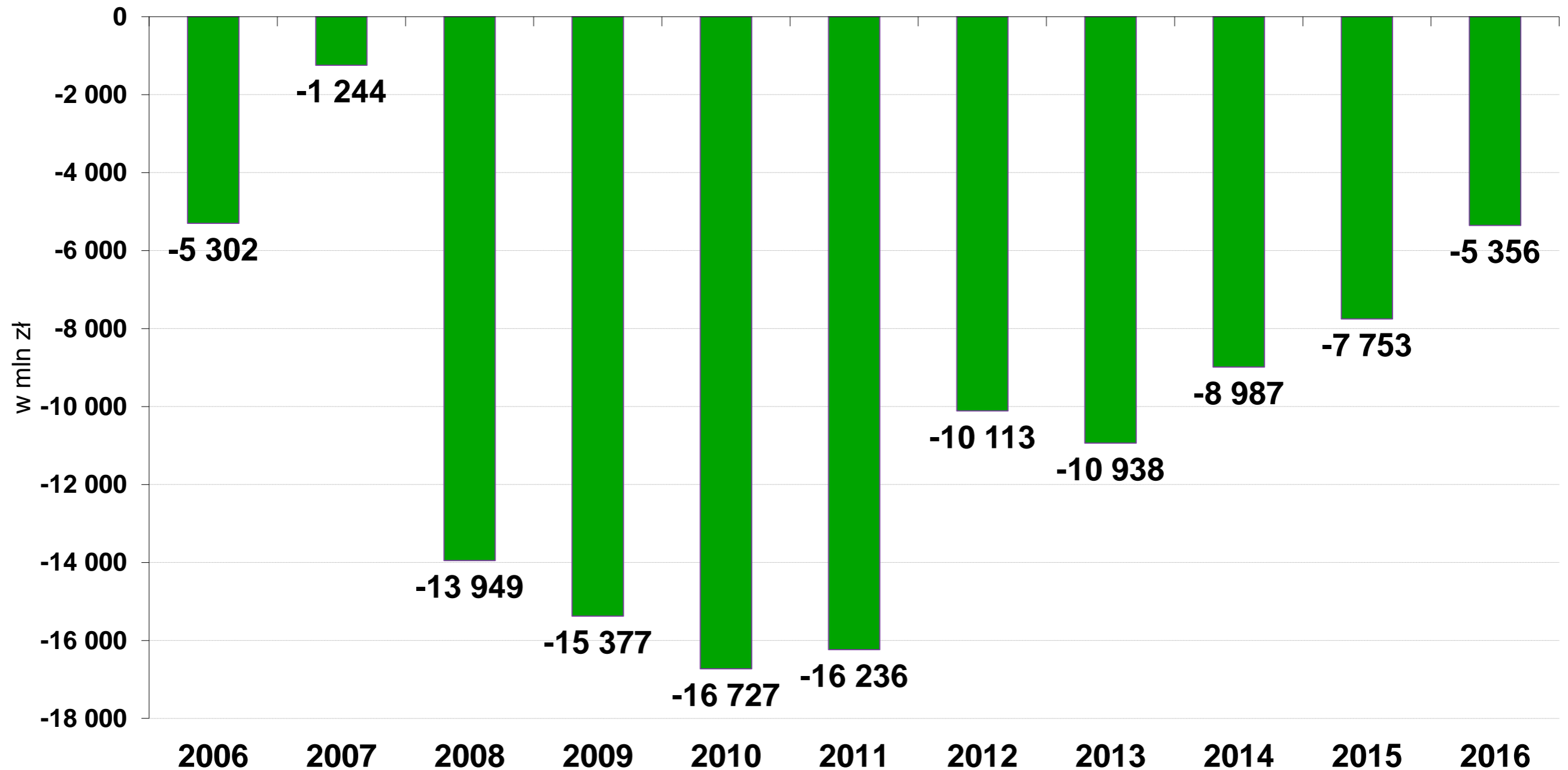
Zrównoważenie funduszu emerytalnego

- **liczba osób objętych ubezpieczeniem emerytalnym (2017) – 15 543,8 tys.**
- **liczba emerytów ZUS (2017) – 5 493,8 tys.**

- **liczba emerytów ZUS (2016) – 5 119 400**
- **liczba emerytów ZUS (2015) – 5 026 427**
- **liczba emerytów KRUS (2015) – 943 019**
- **liczba emerytów MSW (2015) – 149 314**
- **liczba emerytów MON (2015) – 110 611**
- **liczba emerytów MS (2015) – 23 749**

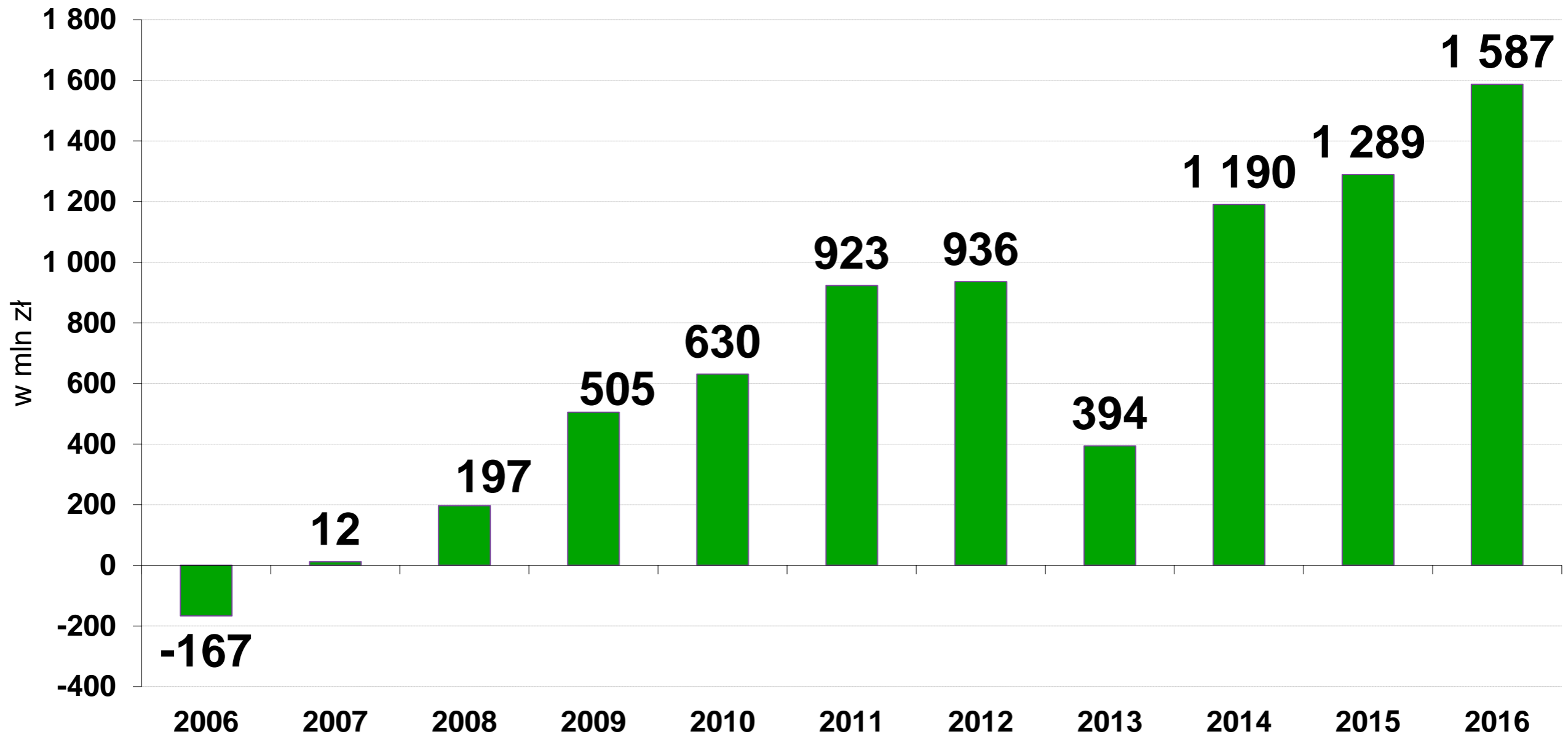
Zrównoważenie funduszu rentowego

SALDO FUNDUSZU RENTOWEGO w mln zł (w 2017 r. -2 585 mln zł; dane wstępne)

Fundusz wypadkowy ma się dobrze 😊

SALDO FUNDUSZU WYPADKOWEGO w mln zł (w 2017 r. 2 060 mln zł; dane wstępne)

Zasady waloryzacji emerytur i rent w 2018 r.

- w 2018 roku wskaźnik waloryzacji **102,98%**
(29,80 zł dla świadczenia 1000 zł)
- Jak w przyszłości waloryzować świadczenia?

Przyszłość filara kapitałowego

- **1999: utworzenie OFE**
- **2011: ograniczenie składki do OFE w 2011 roku i utworzenie subkonta w ZUS**
- **2014: zmiana składki do OFE, wprowadzenie dobrowolności OFE, umorzenie 51,5% jednostek rozrachunkowych OFE, utworzenie suwaka bezpieczeństwa**
- **2018: jaki będzie kierunek prac nad OFE?**

Rozwój nowych ryzyk społecznych

– ryzyko niesamodzielności

- obecnie w przepisach unijnych świadczenia opieki długoterminowej (*Long-term Care*) zaliczone są do świadczeń chorobowych
- silnie zróżnicowane pod tym względem ustawodawstwa krajowe
- ochrona przed ryzykiem silnie rozproszona w całym systemie zabezpieczenia społecznego
- świadczenia opieki długoterminowej a prawo do swobodnego przemieszczania się
- orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Dziękuję za uwagę

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH